

ÖNSÖZ

Günlük konuşmada kelimelerin taşıdıkları anlam ile meslekte o kelimenin taşıdığı anlam arasındaki fark biraz farklılıktan başlayıp çok farklı ve bazen yepyeni olan anlamlara kadar değişir. Bu fark meslek dışındaki kişilerin bir bilim dalındaki konuşmadan anlayabildikleri ile meslek terimlerini bilenlerin anlayabildikleri arasında anlam kaybı, yanlış anlama, konu ile ilgisini kaybetme gibi sonuçlar doğurur. Bu kopma etkisi, meslek dışındakilerde görülenden daha hafif şekli ile terim tanımlama bilgisinin eksikliği ile doğru orantılı olarak, meslekten kişilerde de görülür. Demek ki, bilim dalımızda kullandığımız hem Türkçe hem diğer dillerden gelen kelimelerin anlam sınırlarını çizerek öğreneceğimiz sözlüklere olan ihtiyaç tartışılmazdır.

Bir bilim dalını anlamamanın ön şartı onun terimlerini ve kelimelerini sınırlarını çizerek anlamaktır. Bu ön şart fikir akımları, felsefeler, dinler ve ideolojiler için de geçerlidir. Aksi halde, körler ve sağırlar diyalogu şeklinde ilerleyen ve tartışanların anlaşmaya varma ihtimali olmayan kısır tartışmalar ile karşılaşırız.

Sözlük, bir bilim dalının kullandığı kavramların taşıyıcısı olan sözlerin o bilim dalı için ifade ettikleri anlamların sınırlarını çizerek ve yeniden tanımlayarak o terimlerden herkesin aynı şeyi anlamasını sağlar. Diğer bir ifade ile günlük konuşma, yazım ve ortalama edebiyat dilinde kelimelerin taşıdıkları, ortalama insanların duyduklarında anladıkları anlamdan farklı anlam yüklenmiş sözcüklerin bu yeni anlamları ile yeniden tanımlanması ve öğrenilmesidir.

Bir mesleğin, bir fikir akımının, bir edebi akımın ve bir bilim dalının terimlerini ve deyimlerini onların temsil ettikleri gerçek anlamları ile öğrenerek bu alanı girmezseniz, konuşmaları doğru anlayamazsınız. Çünkü o kelimeler sizin kulağınıza ulaştığınızda sizin beyninizde söyleyeninkinden farklı düşünceler uyandırır. Yani eksik ve yanlış bir çeviri gerçekleşir. Demek ki, sözlerin özel hayat ve bilgi alanındaki anlamını o alandaki anlama, yaşayışa ve ifade tarzına yaşarak hâkim olmuş birinden öğrenmek gerekir. O zaman konuşmanın kafasındaki düşünce ile kelimeleri ve cümleleri kulağınız duyduğunda sizin beyninizde uyanan düşünce bir birinin üzerine oturur. İletişim açısından doğru ve başarılı bir iletişim hattı kurulmuş olur. İletişim ortamı ve çevrimleri bilgi kaybı ve hatası yapmamış olur.

Yeni ortaya çıkan bir kavramı temsil edecek yeni kelimeyi seçerken, temsil edilen anlamı hemen akla getirecek kelimeleri seçmek gerekir. Diğer bir ifade ile sözcük seçimi anlamı çağrıştırmaya merkezli olmalıdır. Terimi yeni duyanlar terim ile anlam arasındaki bağlantıyı hemen anlamlı, terimin temsil ettiği anlamı unutanlar terimin söz düzeninden anlamı hemen çağrıştırmaya hatırlamalıdır.

Tarım toplumunda, bilim ve edebiyat dilinin esas özelliği, halk dilinden ayrı, halkın anlamadığı bir seçkin dili olması idi. Bu ayrılığı idareciler ve okumuşlar özellikle seçiyordu. Avrupa'da eğitim dili Latince, İslam dünyasında Arapça idi. Hatta Selçuklularda ve Anadolu Selçuklularında edebiyat ve devlet yazışma dili Farsça idi. Osmanlı yazı dili, Arapça, Türkçe ve Farsçanın bir karması olan Osmanlıca idi. Bu durum aydınları ve idarecileri belki seçkin ve halktan ayrı ve onlarsız olmaz hale getiriyordu. Dertler ve ileri sürülen gerekçeler farklı idi. "Latince ve Arapçadan başka dillerde bilim yapılamaz" savunması bunların başında geliyordu. Bu gün de "Türkçe ile bilim yapılamaz" iddiasında bulunan tarım toplumundan kalma, çağın eğilimlerini anlayamamış aydınları görebiliyoruz.

Sanayi toplumu, edebiyat, devlet idaresi ve bilim alanlarında halk dili üzerine kurulu milli dilleri geçerli kıldı. Bu alanları anlayan ve yaşayan insanların toplum içindeki sayısı eskisi ile kıyaslanamayacak kadar arttı. Bu hem sebep hem de sonuçtu. Sanayi toplumunda milli dille edebiyat ve bilim yapılamayacağını söylemek bir önceki tarım toplumu çağına tutkun kalmanın işaretidir. Belki, içinden çıktığı halkı (yumurtasını) hor görmenin ve kendisini ondan soyutlama isteğinin bir göstergesidir. Belki de, " siz sanayileşip ne yapacaksınız, Avrupa'ya kavun karpuz üretip satmak sizin için en iyisidir" diyenlere kanmış olabilirler. Türkçe ile bilim yapılamayacağını söyleyenler, her halükarda çağdaş kavramlardan ve bilgi çağının eğilimlerinden uzak kalmış insanlardır.

İnsanlar bilim üretmek için kavramları doğru anlamak ve yakın hafızalarını çok yüklemekten düşünebilmek ihtiyacındadırlar. Bu da o dalda kendi dilinde eğitim almak ve kendi dili ile o konuyu düşünebilmekle mümkün olur. Yabancı dildeki kaynaklar, eksikleri tamamlama ve yenilikler daha yakından takip imkânı verir. Bunu söyle bir benzetme ile anlatabiliriz. Türkçe yazılmış kaynaklar bir baklavadır. Yeni bilgileri üzerine eklemek için yabancı dille yazılmış kaynaklara ulaşmak ta gereklidir. Yabancı kaynaklar baklava üzerine konmuş kaymaktır.

Kısacası, en sık kullanılan ve temel olan kavramlara öncelik vererek yabancı kelimelere Türkçenin kelime türetme kurallarına uyarak Türkçe karşılık bulmak birinci öncelikli işimizdir. İkincisi bu karşılıkların konuyu az bilen duyanlarda ne anlam çağrıştırdığının test edilmesinin gerekliliğidir. Bu amaçla, birkaç seçenek hazırlanarak, konuyu az bilenlerde en yaklaşık anlamı çağrıştıran kelime kullanım için sunulmalıdır. Anlamı işlek olan kelimelerle ve kendi dili ile düşünenler, bilinen kavramlar üzerine yeni kavramlar ve teoriler kurabilme imkânına kavuşurlar. Üçüncü nokta Türkçe karşılık, "yabancı dildeki anlamı tam karşılamıyor" takıntısı ile Türkçe karşılık bulmaktan vazgeçmemektir. Unutmayınız, İngilizce ve Latince kelimelerin onların edebiyat ve konuşma dillerindeki karşılıkları da kastedilen anlamı iyi karşılamamaktadır. Fakat meslekte kullanıldıkça kast edilen anlamı kazanmaktadırlar. Türetme eklerinin çokluğu ve eklerin matematik bir keskinlikle birbirine eklenme mimarisi sebebiyle dünyanın en matematik yapıli dilini, bilimsel terim üretme kısırlığı ile suçlamak insafsızlıktır. Bu türetme kapasitesi İngilizcede bile yoktur. Dördüncüsü, Türkçe terimleri kullanma hakkının artık Türkiye'deki Türkler ile sınırlı olmadığı, Türkçe konuşan diğer Türk devletlerinin ve topluluklarının Türkçe terim kullanım haklarının da olduğunu aklımızda tutmamız gerektir. Yani onların da kolayca anlayabilmesi imkânını göz önüne almalıyız.

Hematoloji (kan bilimi) alanındaki sözlüğü hazırlama fırsatının bize verilmesinden dolayı Sözlük Dergisi'ne teşekkür ediyoruz. Okuyuculardan terimler konusundaki eleştirilerini ve alternatif tekliflerini bekliyoruz. Duyulunca kastedilen anlamı çağrıştırmaya, Türkçe işlek kural ve ses örgüsüne uyumluluk ve öğrencilerinize ve meslektaşlarınıza ilk defa söylediğinizde duyanların akıllarına gelen ilk anlamın küçük bir örnekleme ile test edilmesi temel ilkelerimizdir. Alternatif tekliflerinizde bu kurallara dikkat etmenizi rica ediyoruz.

Prof. Dr. Davut Albayrak
Doç. Dr. Canan Uçar Albayrak